

Ключевые слова: *техник-технолог, профессиональная компетентность, дуальное образование, интегративный подход, информационно-коммуникационные технологии.*

SUMMARY

Dundiuk Artem. Pedagogical conditions of professional competence formation of automotive transport technologists by means of ICT: results analysis.

The article considers the pedagogical conditions that contribute to the formation of automotive transport future technicians-technologists' professional competence. The analysis of scientists' works on the question of "conditions", "pedagogical conditions" is carried out. The pedagogical conditions promoting formation of professional competence components are defined. It is noted that one of the factors that significantly affects the effectiveness of the educational process is motivation. It is influenced by external and internal factors that are closely related. Dual education is important in the formation of professional competence. Its essence in Rivne Automotive Transport College NUWM is an organization of the educational process, where theoretical training is conducted at the profile department of the institution, and practical training is implemented within the working process of the enterprise. It contributes to the constant updating of the content of vocational education, orientation to the labor market, and improves the quality of teacher training. As for the third pedagogical condition, we note that the idea of integration in education is a significant achievement of didactics, because under the condition of its successful methodological implementation, the goal of quality education is realized. Therefore, integration as a requirement to unite the components of learning objects as a whole is a necessary didactic tool, which allows students to create a holistic view of the object being studied, forming interdisciplinary competence. It is determined that integration in the educational process should perform the following functions: educational, developmental, psychological, and methodological. According to the results of the formative experiment, it can be stated that the percentage of students who have reached high and sufficient levels for each component in the CG and EG has increased, and in general their number has increased by an average of 41.6 %. The effectiveness of the introduced pedagogical conditions is indicated by the fact that the number of students at the secondary and primary levels has decreased. Further prospects are to improve and expand methods and forms for the formation of professional competence of future technicians-technologists using information and communication technologies.

Key words: *technician-technologist, professional competence, dual education, integrative approach, information and communication technologies.*

УДК 378:37.011.3-051:796]:005.34251:796]:005.342

Ярослав Зорій

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ORCID ID 0000-0003-4397-764X

Андрій Молдован

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ORCID ID 0000-0003-2992-8868

DOI 10.24139/2312-5993/2021.05/121-135

ПІДПРИЄМНИЦТВО В ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ЯК ПЕРСПЕКТИВА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ФАХІВЦЯ

Мета статті полягала в дослідженні підприємницької діяльності як ефективного перспективного способу самореалізації фахівців з фізичної культури і спорту. Методи: теоретичний аналіз, синтез, логічне узагальнення, бесіди.

Результати. Доведено, що підприємницька діяльність уможливорює успішну самореалізацію фахівців з фізичної культури і спорту, пов'язану з використанням професійних якостей, досвіду і знань, гарантуючи особам із високим рівнем професійної і підприємницької компетентностей досягнення запланованих успіхів. Практичне значення полягає в розкритті механізмів здійснення спортивного підприємництва та формулюванні рекомендацій до започаткування власної справи. Висновки та перспективи. Зроблено висновок, що успіх у наданні масових оздоровчих, фізкультурних і спортивних послуг залежить, передовсім, від готовності фахівців працювати в цій сфері, забезпечуючи ефективну міжособистісну виробничо-споживачську взаємодію. З одного боку, такі контакти уможливають налагодження й розширення комунікативних зв'язків, а з іншого, – потребують підвищення рівня загальної культури, фахової майстерності і професіоналізму персоналу, поглиблення підприємницького досвіду кожного з суб'єктів господарювання.

Ключові слова: фізична культура, спорт, фахівці в галузі фізичної культури і спорту, професійна самореалізація фізкультурно-спортивних кадрів, підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту, спортивне підприємництво.

Постановка проблеми. У нинішній соціально-економічній ситуації успішну життєдіяльність і професійну самореалізацію фахівців у галузі фізичної культури та спорту (ФКіС) доволі складно спланувати. Із об'єктивних причин, спортивна кар'єра, а також продуктивний вік спортсменів бувають часто короткотривалими. І, як наслідок, багато фахівців постають перед проблемою вибору шляху самореалізації своїх потенціалів та необхідністю віднайдіння інакшої роботи. Водночас, для утримання спортивних підприємств державної форми власності потрібно постійно шукати додаткові джерела фінансування, а в умовах становлення ринкової економіки такими джерелами можуть бути підприємницька діяльність, спонсорство, меценатство. Зміцнення суб'єктів спортивного підприємництва, збільшення їх доходів складає фінансовий базис меценатства, благодійництва і спонсорства. Конкуренція ж зумовлює об'єктивну необхідність підвищення якості послуг, надаваних суб'єктами спортивного підприємництва, а також – професіоналізму персоналу. Відтак, постає проблема цілісного вивчення фізкультурної, оздоровчої і підприємницької діяльності як ефективного способу професійної самореалізації фахівців із фізичної культури і спорту в умовах становлення ринкової економіки.

Аналіз актуальних досліджень. Проблематика підприємництва в сфері фізичної культури і спорту досліджується здебільшого в країнах із розвинутою ринковою економікою, що засвідчують наукові праці зарубіжних учених: В. Андреффа, М. Гарднера, К. Гейнеманна, К. Граттона, Дж. А. Годдарда, С. Добсона, Ж. Нуса, П. Тейлора, Х. Фішера та ін.). У пострадянських країнах різні аспекти підприємництва у фізкультурно-спортивній галузі вивчають В. Альошин, Л. Арістова, С. Гуськов, Л. Жестянніков, В. Жолдак, Є. Кутєпов,

В. Ледньов, С. Мединський, Ю. Мічуда, І. Переверзін та ін. В українському науковому дискурсі дослідження підприємницької діяльності в царині фізичної культури і спорту носять фрагментарний характер. Дослідники аналізують питання, пов'язані з розвитком професійного спорту та фітнес-індустрії. Нами виявлено, що існують суперечливі міркування щодо визначення сутності і структури підприємницької діяльності в галузі фізичної культури і спорту, її основних функцій, залишаються недослідженими особливості підприємництва у сфері фізичної культури і спорту на сучасному етапі ринкових перетворень. Водночас, у вітчизняній науці наявні численні праці щодо професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури. Зокрема, питання щодо якості фізичної підготовки в системі виховання культури здорового способу життя людини розглядаються в розвідках Р. Амінова, Г. Апанасенко, В. Бальсевича, Б. Голощапова, Ю. Гордєєва, В. Кіма, В. Козлова, Л. Семенова, Л. Попової та ін. Проблему щодо підвищення якості підготовки спортивних педагогів і тренерів розв'язували П. Лесгафт, Л. Матвєєв, М. Новіков, В. Видрін, М. Пономарьов, Б. Євстаф'єв, Ф. Собянин та ін. Різні аспекти фізкультурно-спортивної освіти перебувають у фокусі наукових інтересів О. Ажиппо, Н. Белікової, М. Василенка, М. Данилевича, П. Джуринського, Є. Захаріної, Я. Зорія, Л. Іванової, Р. Карпюка, С. Криштанович, Ю. Лянного, Ю. Мосейчука, М. Носка, Є. Павлюка, А. Сват'єва, Л. Суценко, О. Тимошенка та ін. Згідно з науковими дослідженнями О. Ємця, В. Завацького, Г. Ложкіна, Є. Приступи, А. Цьося, головною умовою професійного становлення майбутніх фахівців у галузі фізичної культури є рівень сформованості професійно-педагогічних знань, умінь, професійних навичок. Проблеми професійної підготовки тренерів з спорту окреслено в публікаціях Ю. Мічуди, В. Мудрика, М. Олійника, І. Приходько, В. Христоева, Л. Чеховської. Зокрема, у публікаціях Ю. Мічуди розглядаються закономірності функціонування й розвитку сфери фізичної культури та спорту в умовах ринку, особливості професійного спорту як виду підприємницької діяльності, проблеми розвитку підприємництва у сфері спорту для всіх. Передумови розвитку підприємницької діяльності у сфері фізичної культури і спорту визначає В. Лукащук. На його думку, найбільш значущою передумовою є наявність та розмаїття форм власності й видів господарювання, оскільки сприяє утворенню конкурентного середовища. Конкуренція спортивних організацій впливає на якість надаваних ними послуг, зростання професійного рівня персоналу. Важливою передумовою також визначено необмежену кількість учасників конкуренції, а також – вільний доступ усіх спортивних організацій і установ на ринок, до наявних ресурсів і

вихід із нього (Лукащук, 2012, с. 44). Це означає, що будь-яка спортивна організація має право займатися підприємницькою діяльністю, одержувати прибуток. Йдеться про те, що всі суб'єкти господарської діяльності повинні мати рівні можливості використання природних факторів, придбання спортивного устаткування й технологій, одержання кредитів, залучення робочої сили. Зважаючи на це, вбачаємо реальною активну підприємницьку діяльність у фізкультурно-спортивній індустрії.

Мета статті: розкрити сутність підприємницької діяльності у сфері фізичної культури і спорту крізь призму самореалізації фахівців з ФКіС, що пов'язане з використанням професійних якостей, досвіду і знань, гарантуючи особам із високим рівнем професійної і підприємницької компетентностей досягнення запланованих успіхів.

Методи дослідження: теоретичний аналіз наукових праць, синтез, логічне узагальнення, вивчення й узагальнення досвіду діяльності спортивних підприємців, бесіди з представниками спортивного бізнесу, фахівцями в галузі ФКіС щодо можливостей інтегрування оздоровчої, фізкультурної, спортивної і підприємницької діяльності.

Виклад основного матеріалу. В Україні фізична культура і спорт розглядаються в соціальному плані, як конкретна сфера життя суспільства, що охоплює фізкультурно-оздоровчу, навчально-тренувальну, змагальну та інші види діяльності, а також – як сфера, що уможливорює їх успішне функціонування: фінансування, право, управління, розвиток матеріально-технічної бази, комунікація, науково-дослідна робота, підготовка й перепідготовка кадрів. З економічної точки зору, фізична культура і спорт – це галузь невиробничої сфери, вид суспільно-корисної роботи, спрямованої на надання певного виду послуг.

Звісно, галузь фізичної культури і спорту в Україні є, насамперед:

- пріоритетним напрямом гуманітарної політики держави;
- важливим чинником всебічного розвитку особистості й формування здорового способу її життя;
- дієвим засобом досягнення фізичної та духовної досконалості людини, формування патріотичних почуттів і позитивного міжнародного іміджу України;
- ефективними способом безпеки життя та здоров'я осіб, які займаються фізичною культурою і спортом, учасників і глядачів спортивних і фізкультурно-оздоровчих заходів;
- оптимальним джерелом сприяння безперервності й послідовності занять фізичною культурою і спортом громадян різних вікових категорій;

– засобом утвердження етичних і моральних цінностей фізичної культури і спорту, забезпечення різноманітності, високої якості й доступності фізкультурно-спортивних послуг для громадян, а також – належних умов для розвитку напрямів фізичної культури і спорту з орієнтуванням на сучасні міжнародні стандарти у сфері фізичної культури і спорту, поєднання вітчизняних традицій і досягнень із світовим досвідом у цій сфері тощо (*Закон України, 1994*).

Термін «фізична культура» в його оздоровчому, рекреаційному (відновлювальному) аспектах, як правило, поєднується з поняттям «спорт». Видається правильною позиція, згідно з якою «спорт у великій частині входить до складу фізичної культури. Але спорт у цілому не поглинається поняттям «фізична культура». Під фізичною культурою, як правило, розуміється непрофесійний оздоровчий спорт і його інфраструктура, тобто підготовка і заняття спортсменів-любителів (фізкультурників). А в зміст поняття «спорт» часто вкладається той сенс, що це – більшою мірою професійна і комерціалізована діяльність спортсменів і тренерів, тобто спеціально навчених і більш підготовлених людей, ніж фізкультурники (Гелецький, 2008, с. 10-11).

Отже, індустрія фізичної культури – це, передусім, галузь культури, в основі якої – гуманістична складова, а її мета полягає у формуванні особистісної культури і фізичного здоров'я кожного індивіда; спорт позиціонується як багатофункціональне явище модернізованої дійсності держави, що має вагоме значення в становленні фізичної і духовної культури нації.

Варто зауважити, що семантику поняття «здоров'я» до недавнього часу тлумачили, переважно, у вузькому біологічному сенсі. Натепер його лексичний зміст, відповідно до рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я (World Health Organization) позиціонують як універсальну здатність людини адаптуватися. Відтак, актуальне розуміння семантики поняття «здоров'я» концептуалізується в змісті наукової категорії «фізіологічно-адаптаційні можливості індивіда». Таким чином, означена лексема поступово набуває економіко-соціального значення, що охоплює більшість площин життєдіяльності людини і суспільства загалом. Здоров'я нації в єдності його компонентів – біологічного і соціально-економічного є важливою соціо-національною цінністю, а його збереження та розвиток – пріоритетним завданням будь-якого цивілізованого суспільства.

Загальновідомо, що систематичні заняття фізичною культурою, різними видами спорту підвищують працездатність людини у фізичному й інтелектуально-когнітивному аспектах. Водночас зауважимо, що галузь

фізичної культури і спорту успішно й динамічно розвивається в тих країнах, у яких гармонійно функціонують державна, громадська і приватна форми власності. У цьому контексті варто зауважити, що одними з основних принципів охорони здоров'я в Україні є «поєднання державних гарантій з демонополізацією та заохоченням підприємництва і конкуренції, дотримання прав і свобод громадян та забезпечення державних гарантій, децентралізація державного управління, розвиток самоврядування закладів та самостійності працівників охорони здоров'я та ін.» (Павленко, 2011, с. 199), що сприяє становленню підприємницької фізкультурно-спортивної діяльності.

В Україні зростає вагомість індустрії фізичної культури і спорту як самодостатньої галузі національної економіки, що слугує потенційно важливим джерелом наповнення бюджету країни. Як і в багатьох державах, підприємництво – це найпоширеніша форма господарювання в галузі ФКіС, що розвивається у форматі малого або великого спортивного бізнесу. Важливо розуміти, що стан малого бізнесу – це один із ключових показників соціально-економічного прогресу. Окрім цього, підприємницька діяльність уможливорює успішну самореалізацію фахівців з фізичної культури і спорту, пов'язану з використанням повною мірою професійних якостей, досвіду і знань, гарантуючи особам із високим рівнем професійної і підприємницької компетентностей досягнення запланованих успіхів. Важливим показником такого успіху вважаємо створення ними нових робочих місць.

Малому бізнесу в галузі фізичної культури і спорту, як і в інших сферах господарювання, притаманні *переваги* щодо гнучкості, ефективності, швидкого реагування на трансформації кон'юнктури ринку. Окрім цього, фізкультурно-спортивні послуги забезпечують виявлення й уніфікацію потенційних ресурсів людини, сприяють утворенню соціальних груп, представники яких дбають про зростання рівня духовної й фізичної культури в суспільстві, здоров'я громадян і відшуковують можливості для вдосконалення фізичних якостей людського організму, опікуються залученням до фізичної культури та спорту якомога більшого числа аматорів і професіоналів. Відтак, закономірним стає зростання кількості фізкультурно-спортивних об'єктів саме приватної форми власності.

Як показує аналіз соціально-економічної практики, суб'єктами підприємницької діяльності в галузі фізичної культури та спорту є:

– *спортивні клуби за напрямками і видами спорту* (наприклад, загальноукраїнська мережа панкратіон-клубів, започаткована з ініціативи спортсмена і заслуженого тренера України Ігоря Наконечного, Львівський дорожній фізкультурно-спортивний клуб «Локомотив»);

– *спортивні ліги* з футболу, бейсболу і хокею (у професійному спорті ліги – це закриті соціальні системи, провідною функцією яких є організаційна ефективність, а функціонують вони на основі самофінансування (внески спортивних команд за участь у чемпіонатах, Кубках області, інших матчах, а також штрафи за порушення Регламенту проведення змагань, зокрема, неетичну, некоректну поведінку під час матчу, неявку команди на гру), залучення спонсорських коштів, наприклад, Федерація футболу Львівської області);

– *спортивні асоціації* з баскетболу, гольфу і тенісу;

– *спортивні ради, асоціації, федерації* з боксу, у межах яких об'єднуються територіально віддалені команди-фірми;

– *підприємства з виробництва спортивних товарів, послуг та продукування (оприлюднення) інформації у сфері фізкультури й спорту* (підприємства, що виготовляють спортивний одяг, взуття, спорядження й атрибутику; спеціалізовані телевізійні канали та радіокомпанії; спортивні друковані видання тощо).

Паралельно з масовим розвивається індивідуальне спортивне підприємство. Його суб'єктами є окремі підприємці (частими є випадки започаткування власної справи багатьма спортсменами, тренерами, наприклад, Іван Васкан – засновник спортклубу з волейболу «Буковинка-ДЮСШ-ЧНУ», Ростислав Грінчук – ініціатор відкриття бейсбольного клубу «Буковинські соколи» та ін.); спортивні агенти (менеджери), які виконують функцію посередників між роботодавцями і спортсменами, а комісійні, отримані від загальних сум оформлених контрактів спортсменів, – це їхній прибуток. Зазвичай, спортивні агенти працюють у відповідних організаціях і осередках.

З-поміж найбільш поширених різновидів підприємницької діяльності у вітчизняній практиці фізичної культури і спорту виокремлюють такі:

- організація і проведення спортивно-видовищних заходів;
- проведення занять із фізичної культури, а також із різних видів спорту;
- організація і проведення навчально-тренувального процесу;
- надання послуг із фізкультурно-спортивної реабілітації;
- надання освітніх та інформаційно-консультативних послуг;
- виробництво спортивного одягу та взуття;
- виробництво спортивного устаткування та інвентарю;
- підготовка та ремонт спортивного устаткування та інвентарю;
- оренда фізкультурно-оздоровчих та спортивних споруд;
- прокат спортивного інвентарю (Лукашук, 2012, с. 45).

Отже, об'єктами ринкових відносин в індустрії фізичної культури і спорту є організовані форми занять фізичними вправами і спортом, спортивні видовища, програмно-методичні розробки, споруди тощо.

Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту здійснюється в таких *організаційно-правових формах*: одноосібного володіння, господарського товариства, акціонерного товариства, франшизи; а основними джерелами фінансування слугують: дольова участь або фінансування в борг. Інструментом управління підприємницької одиниці в індустрії фізичної культури і спорту є бізнес-план (Жолдак, 2003).

Незалежно від напрямку, форми, виду суб'єкта господарювання чи джерел фінансування основні завдання підприємництва в сфері фізичної культури і спорту як багатофункціональної діяльності, що здійснюється на комерційній основі через організаційно-правові форми надання фізкультурних, оздоровчих, спортивних послуг, а також застосування нових можливостей у виготовленні фізкультурно-спортивних товарів, зорієнтовані на: оптимізацію попиту споживачів на товари і послуги; сприяння підвищенню морально-етичних і культурних норм суспільства й покращення соціальних умов життєдіяльності людини тощо.

Успішна самореалізація фахівців із ФКіС у спортивному підприємництві передбачає врахування таких двох концептуальних позицій: спортивні організації мають виняткове право здійснювати підприємницьку діяльність, одержувати прибуток і забезпечувати однаково рівний доступ громадян до різних ресурсів; усім суб'єктам господарювання надаються однаково рівні можливості щодо використання наявних природних факторів, закупівлі спортивного устаткування, запровадження новітніх технологій, кредитування, залучення кваліфікованого персоналу.

Створений у такий спосіб «ефект рівнозначного початкового ресурсу (старту)» спонукає фахівців у галузі фізичної культури і спорту до самореалізації в підприємницькій діяльності, а обізнаність кожного з них із достовірними й повноцінними відомостями про ринок послуг сприятиме задоволенню різних потреб споживачів.

Самореалізуючись у спортивному підприємстві, важливо пам'ятати, що вагомим економічним важелем розвитку підприємництва у сфері фізичної культури і спорту є споживацький попит, конкретизований потребами окремих громадян у спортивних продуктах і послугах як індивідуальних споживачів. Наприклад, для підвищення рейтингу спортивних змагань, їхньої ринкової вартості бажано, щоб якомога більше споживачів скористалися пропонованими послугами чи продукцією

(глядачі придбали квитки на змагання, а члени фан-клубу – спортивну атрибутику з клубною символікою, уболівальники увімкнули телевізори для перегляду спортивних трансляцій тощо), активізуючи в такий спосіб зусилля інвесторів, партнерів, рекламодавців.

Підприємцям у галузі ФКіС важливо розуміти, що для успішного провадження власної справи необхідно, щоб споживачі фізкультурно-спортивних послуг відчували задоволення, що виражається в людини через позитивний настрій, усвідомлене відчуття щодо задоволення потреби, пов'язаної з соціальною адекватністю й приналежності до певної соціальної групи. Таке відчуття у клієнтів можливо викликати, наприклад, на основі надання фітнес-послуг як іміджевого продукту; особливо це стосується тих громадян, які позиціонують власне тіло як дієвий засіб досягнення життєвого успіху. Потужним чинником для споживачів фітнес-послуг є їхні ціннісні орієнтації й світоглядні переконання щодо власного майбутнього, конкретизовані сподіваннями щодо повноцінного (різнобічного), здорового життя, необтяженої хворобами старості, а також бажанням бачити здоровими родичів, товаришів.

Як показує досвід, на попит споживачів у послугах і продукції з ФКіС істотно впливають: по-перше, створення і збереження традицій у розвитку фізичної культури і спорту; по-друге, новітні тренди та мода щодо занять певними видами спорту, участь у спортивних змаганнях; по-третє, грамотно спланована та цілеспрямована робота відповідних інституцій щодо зростання зацікавленості глядачів і уболівальників у відвідуванні спортивних змагань, розвитку рекламних агентств, розповсюдженні рекламної продукції.

Отже, підвищення рівня культури «уболівальників», створення фан-клубів спортивних команд є каталізатором успішної динаміки становлення галузі фізичної культури і спорту. Прикметно, що в розвинених країнах світу таку культуру формують на масштабному рівні, тобто в кожного нового покоління. Зокрема, у США, Великій Британії, Німеччині і Франції відвідування спортивних змагань є приємною і звичною формою дозвілля, що зумовило виникнення традиції відвідувати змагання з футболу, регбі, крикету, гольфу, тенісу, бадмінтону, сквошу, водного поло, боксу родинами. Найбільш поширеними видами спорту у Швейцарії є велоспорт (їзда на велосипеді), туристські (спортивні) походи (родинні походи в гори), плавання, лижний спорт (катання на лижах), футбол (у країні функціонує 40 футбольних стадіонів із максимальною місткістю до 38 000 уболівальників), гімнастика, біг, фітнес, аеробіка (*Vom sport wissen schaftlichen*, 2018).

Для інтеграції фізкультурно-оздоровчого, фізкультурно-спортивного і підприємницького видів діяльності важливо на соціальному рівні *пропагувати ідеї та ідеали спорту, здобутки й досягнення в галузі ФКіС*, спортивні змагання та імена окремих спортсменів – безпосередніх учасників видовищних заходів, адже недаремно в суспільстві викристалізувалася думка про спорт як про предмет національної гордості. З-поміж представників української спортивної еліти – Віталій і Володимир Кличко, Андрій Шевченко, Яна Клочкова, Олег Лісогор та ін.

Розвиток підприємництва у сфері фізичної культури і спорту пов'язаний із використанням *сучасних технологій* і здійснюється на основі істотного поглиблення й розширення технологічно-функціональної кореляції фізкультурно-спортивної індустрії з іншими підсистемами соціального та економічного поступу суспільства. Більш широкій інтеграції фізкультурно-оздоровчого, фізкультурно-спортивного і підприємницького видів діяльності сприяє функціонування галузі ФКіС на засадах ринкової економіки, що істотно збільшує кількість джерел її фінансування. З-поміж *об'єктивних передумов трансформації сфери фізичної культури і спорту в економічний простір*, що натепер розглядається представниками середнього і великого бізнесу як новітня площина ділових стосунків і потенційний об'єкт для вкладення інвестицій на 15-20 років, виокремимо такі:

- позитивний зарубіжний досвід організації і проведення комерційних змагань, а також багаторічного функціонування всесвітньо визнаних комерційних проєктів професійного спорту, зокрема, ліг та асоціацій із американського футболу, баскетболу, бейсболу, хокею;

- міжнародна динаміка розвитку фітнес-індустрії, започаткована наприкінці 70-х рр. ХХ ст. масовим захопленням громадян США аеробікою і шейпінгом; зазначений доволі прибутковий і самостійний різновид бізнесу успішно функціонує вже понад чотири десятиліття;

- стійкий інтерес вітчизняних суб'єктів господарювання до видатних міжнародних і національних ініціаторів із надання спортивних послуг, виробників товарів та його постійне застосування для реклами власної продукції чи послуг; спортивні змагання міжнародного значення, професійні клуби, спортсмени зі всесвітньо відомими іменами часто слугують ефективними конкурентоспроможними рекламними носіями;

- прибутковість міжнародних спортивних змагань, їх вигідна комерціалізація (продукт, який можливо успішно реалізовувати);

- функціонування професійних спортивних клубів як комерційних підприємств у різних сферах бізнесу.

Закономірною передумовою розвитку підприємництва у сфері фізичної культури і спорту вважаємо також *прагнення суб'єктів господарювання максимізувати прибуток*, щоб не лише відшкодувати збільшені витрати фізкультурно-спортивних організацій, а й уможливити підвищення рівня доходів. Спортивний бізнес обумовлюється низкою факторів ринкової економіки, як-от: система вільного ціноутворення; форми власності; конкуренція; забезпечення права вільного вибору і виробника фізкультурно-спортивних послуг, і споживачів цих послуг; залежність прибутку підприємця від результатів його праці та ситуації на ринку фізкультурно-спортивних послуг (Лукащук, 2012, с. 47).

Успішне підприємництво в галузі фізичної культури і спорту передбачає *використання результатів маркетингової діяльності* щодо споживацького попиту, пропозицій ринку фізкультурно-спортивних і фізкультурно-оздоровчих послуг, а також устанавлення засобів просування відповідної продукції ринку до споживача. Саме на такому підґрунті має вибудовуватися система торгівельно-купівельної взаємодії споживачів і комерційних організацій. Маркетингові дослідження, пов'язані з індустрією спорту, в українській соціології відсутні, однак соціальне замовлення на такі розвідки вже цілком сформувався.

Становленню спортивного підприємництва сприяє *діяльність сучасних засобів масової інформації, реалізація міжнародних спортивних зв'язків різних держав, організація і проведення Олімпійських ігор, чемпіонатів континентів і світу*, що зумовлює необхідність збільшення обсягів та вдосконалення виробництва спортивного інвентарю, одягу, засобів пересування, відповідних продуктів харчування тощо, а також торгівлі спортивними товарами і послугами.

Задля здобуття позитивного іміджу в діловому середовищі й довіри клієнтів і споживачів, бізнес має набути ознак соціально відповідального явища. Дійсне їх утілення сприятиме розвиткові й популяризації фізичної культури і спорту, що натеper функціонують як повноцінна бізнес-індустрія, у якій активно застосовують маркетингові й рекламні можливості. Окрім цього, в українському суспільстві поступово поширюються ідеї соціально відповідального бізнесу в галузі фізичної культури і спорту, що стосуються, переважно, професійного спорту. Водночас залишається необхідність підтримки та збереження об'єктів державної форми власності, зокрема організацій фізкультурно-оздоровчого та спортивно-тренувального характеру (басейни, спортивні зали, палаци спорту, громадські спортивні організації й товариства, заклади фізкультурної освіти, школи та їх підрозділи). Це

аргументуємо такими передумовами: суспільно значима потреба регулювання розвитку галузі ФКіС на державному рівні, піднесення престижу України в світі, необхідність зміцнення здоров'я громадян та утвердження здорового способу життя тощо.

Інтегрування фізкультурно-оздоровчого, спортивного та підприємницького різновидів підприємницької діяльності зумовлює *істотні трансформації в змісті і формах господарювання фахівців галузі ФКіС*, що аргументуємо поширенням відомих ринкових інструментів (підприємництво, маркетинг, спонсоринг², фандрайзинг³, франчайзинг⁴ тощо). Окрім цього, підкреслимо, що саме підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту дає змогу успішно реалізовувати фізкультурно-спортивні послуги в умовах світового ринку, характеризуючись при цьому істотними перевагами. Порівняно з іншими видами економічної діяльності, спортивний бізнес має низький рівень матеріаломісткості пропонованих послуг. Наприклад, амортизаційні відрахування у витратах із виробництва фізкультурно-спортивних послуг складають 8–41 % (Ануфрієва, 2014, с. 116). Це означає, що майбутнім підприємцям для започаткування власної справи у сфері ФКіС знадобиться значно менший початковий капітал, ніж в інших галузях господарювання. За результатами інформаційно-аналітичних досліджень С. Іванюти та М. Іванюти, створити фітнес-клуб середнього рівня можливо за наявності стартового капіталу – 3260 тис. доларів США. Термін окупності засобів інвестування – від 18 до 24 місяців, що значно менше, ніж у сферах матеріального виробництва (Іванюта, 2007, с. 114-116).

Важливою передумовою інтегрування фізкультурно-оздоровчої, фізкультурно-спортивної і підприємницької діяльності вважається використання результатів ретельного осмислення способів, механізмів, форм і методів управління, стратегій і джерел правового й фінансового забезпечення підприємництва, що увиразнює об'єктивну потребу здійснення якісної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту до підприємництва й актуалізує проблему розвитку в них підприємницької компетентності. Магістри з ФКіС мають бути генераторами нових (видатних) ідей, відрізнятись широким світоглядом і глибокими професійними знаннями, що проявляються, зокрема, у здатності здійснювати експертизу підприємницької діяльності та її перспектив.

---

² Спонсоринг – спонсорська діяльність, інтерактивна форма відносин у підприємстві

³ Фандрайзинг – процес залучення ресурсів необхідних для реалізації бізнес-проєкту чи програми

⁴ Франчайзинг – форма довгострокового ділового співробітництва

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. У сфері фізичної культури і спорту підприємництво є багатофункціональною діяльністю, здійснюваною на комерційній основі шляхом застосування різних організаційно-правових форм, що пов'язуємо з реалізацією нових можливостей у розробленні фізкультурно-спортивних товарів, наданні масових фізкультурних, оздоровчих і спортивних послуг. Таким чином увиразнюється публічно-правовий характер поняття «підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту». Окрім цього, утверджується особливий різновид бізнесу – спортивне підприємництво, що актуалізує підготовку фахівців, які, по-перше, глибоко обізнані з новітніми досягненнями з біохімії, нейрофізіології, спортивної медицини, біомеханіки, психології й педагогіки спорту, спортивної соціології, спортивного менеджменту та маркетингу, охорони здоров'я, ергономіки; по-друге, вирізняються сформованими вміннями щодо комерціалізації спорту та розвиненими організаторськими здібностями. Тому не тільки наявність достатньої кількості спортивних об'єктів, споруд, а, перш за все, ініціативна діяльність спеціально підготовлених фахівців, учителів фізичної культури, тренерів із розвинутою психолого-педагогічною і спортивною вправністю, підприємницькими якостями уможливить поліпшення стану трудових ресурсів у суспільстві. Отже, успіх у наданні масових оздоровчих, фізкультурних і спортивних послуг залежить, передовсім, від готовності фахівців працювати в цій сфері, забезпечуючи ефективну міжособистісну виробничо-споживацьку взаємодію. З одного боку, такі контакти уможливлюють налагодження й розширення комунікативних зв'язків, а з іншого, – потребують підвищення рівня загальної культури, фахової майстерності і професіоналізму персоналу, поглиблення підприємницького досвіду кожного з суб'єктів господарювання.

Викладені положення не вичерпують усіх аспектів наукової проблеми. Подальшого обґрунтування потребує конкретизація суті й критеріального апарату підприємницької компетентності фахівців з фізичної культури і спорту.

ЛІТЕРАТУРА

- Ануфрієва, О. Л., Пальчевська, Т. Г., Лагоцька, Г. М. (2014). *Підприємницька діяльність*. Івано-Франківськ: «Лілея-НВ» (Anufrieva, O. L., Palchevskaya, T. G., Lahotska, H. M. (2014). *Entrepreneurship*. Ivano-Frankivsk: "Lily-NV").
- Жолдак, В. И., Зуев, В. Н. (2003). *Основы менеджмента спорта*. Тюмень: Вектор Бук (Zholdak, V. I., Zuiev, V. N. (2003). *Fundamentals of sports management* Tyumen: Vector Buk.)
- Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (*Law of Ukraine "On Physical Culture and Sports"*) (1994). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.

- Іванюта, С. М., Іванюта, В. Ф. (2007). *Підприємництво і бізнес-культура*. Київ: Центр учб. літ-ри (Ivaniuta, S.M., Ivaniuta, V.F. (2007). *Entrepreneurship and business culture*. Kyiv: Center for Educational lit-re).
- Лукашук, В. І. (2012). Особливості підприємницької діяльності у сфері спорту. *Український соціум*, 3(42), 43-52 (Lukashchuk, V. I. (2012). Features of entrepreneurial activity in the field of sports. *Ukrainian Society*, 3 (42), 43-52).
- Молдован, А. Д. (2017). *Підприємницька діяльність у галузі фізичної культури і спорту*. Київ: СПД «Чалчинська Н. В.» (Moldovan, A. D. (2017). *Entrepreneurial activity in the field of physical culture and sports*. Kyiv: SPD "Chalchynska NV").
- Павленко, Ю. О. (2011). *Науково-методичне забезпечення підготовки спортсменів в олімпійському спорті*. Київ: Олімп. л-ра (Pavlenko, Yu. O. (2011). *Scientific and methodological support for the training of athletes in Olympic sports*. Kyiv: Olympic l-re).
- Гелецкий, В. М. (2008). *Теория физической культуры и спорта*. Красноярск: ИПК СФУ (Heletskyi, V. M. (2008). *The theory of physical culture and sports*. Krasnoyarsk: IPK SFU).
- Vom sport wissen schaftlichen Studium ins Berufsleben. Retrieved from: <https://www.baspo.admin.ch/de/dokumentation/publikationen/sportwissenschaftlichesstudium-berufsleben.html>.

РЕЗЮМЕ

Зорий Ярослав, Молдован Андрей. Предпринимательство в области физической культуры и спорта как перспектива самореализации специалиста.

Цель статьи заключалась в исследовании предпринимательской деятельности как эффективного перспективного способа самореализации специалистов по физической культуре и спорта. Методы: теоретический анализ, синтез, логическое обобщение, беседы. Результаты. Доказано, что предпринимательская деятельность является эффективным способом успешной самореализации специалистов по физической культуре и спорту, который обуславливается использованием профессиональных качеств, опыта и знаний, гарантируя лицам с высоким уровнем профессиональной и предпринимательской компетентности достижения высоких запланированных результатов. Практическое значение состоит в раскрытии механизмов осуществления спортивного предпринимательства и формулировке рекомендаций к организации собственного дела. Выводы и перспективы. Сделан вывод, что успех в предоставлении массовых оздоровительных, физкультурных и спортивных услуг зависит, прежде всего, от готовности специалистов работать в этой сфере, обеспечивая эффективное межличностное производственно-потребительское взаимодействие. С одной стороны, такие контакты позволяют основывать и расширять коммуникативные связи, а с другой – нуждаются в повышении уровня общей культуры, профессионального мастерства и профессионализма персонала, углублении предпринимательского опыта каждого из субъектов.

Ключевые слова: *физическая культура, спорт, специалисты в области физической культуры и спорта, профессиональная самореализация физкультурно-спортивных кадров, предпринимательская деятельность в области физической культуры и спорта, спортивное предпринимательство.*

SUMMARY

Zorii Yaroslav, Moldovan Andrii. Entrepreneurship in the field of physical culture and sports as a prospect for a specialist's self-realization.

The purpose of the article was to study entrepreneurial activity as an effective promising way of self-realization of specialists in physical culture and sports. Methods: theoretical analysis, synthesis, logical generalization, conversation. Results. It is proved that entrepreneurial activity is

an effective way of successful self-realization of specialists in physical culture and sports, which is conditioned by the use of professional qualities, experience and knowledge, guaranteeing persons with a high level of professional and entrepreneurial competence to achieve high planned results. The practical significance lies in the disclosure of the mechanisms for the implementation of sports entrepreneurship and the formulation of recommendations for organizing one's own business. Conclusions and perspectives. It is concluded that the success in the provision of mass health-improving, physical culture and sports services depends, first of all, on the willingness of specialists to work in this area, ensuring effective interpersonal production-consumer interaction. On the one hand, such contacts make it possible to establish and expand communication ties, and on the other hand, they need to increase the level of general culture, professional skill and professionalism of personnel, and deepen the entrepreneurial experience of each of the subjects.

Key words: *physical culture, sports, specialists in the field of physical culture and sports, professional self-realization of physical culture and sports personnel, entrepreneurial activity in the field of physical culture and sports, sports entrepreneurship.*

УДК 378.6: 355+378.147

Людмила Канова

Житомирський військовий інститут імені С. П. Корольова

ORCID ID 0000-0001-9371-1343

DOI 10.24139/2312-5993/2021.05/135-144

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ КРАЇН НАТО

У статті розглянуто зарубіжний досвід іншомовної підготовки офіцерів країн НАТО. Більш детально проаналізовано особливості мовної підготовки в таких країнах, як Велика Британія, США, Польща, а також Литва, Латвія та Естонія. Визначено поняття професійної та професійної іншомовної підготовки офіцерів Збройних Сил України. Наголошено на необхідності використання системи стандартів СТАНАГ 6001 у процесі мовної підготовки військовослужбовців. Визначено характерні риси системи іншомовної підготовки у збройних силах провідних країн світу – США, Великої Британії, а також Польщі та країн Балтії.

Ключові слова: *професійна підготовка, професійна іншомовна підготовка офіцерів, мовна підготовка, зарубіжний досвід, система стандартів СТАНАГ 6001, полікультурна особистість, мовні тести, Бюро НАТО з міжнародної мовної координації*

Постановка проблеми. Професійна іншомовна освіта військовослужбовців у системі Міністерства оборони України є важливим фактором реформування та розвитку Збройних Сил України, упровадження євроатлантичних стандартів і досягнення взаємосумісності зі збройними силами країн-членів і партнерів НАТО, участі в багатонаціональних операціях, навчаннях та інших заходах міжнародного співробітництва.

Вивчення іноземної мови є основою неперервної освіти й самоосвіти, особливо в період інформаційних війн, поширення фейків, тому що людина, яка володіє іноземною мовою, здатна знайти потрібні джерела, здобути інформацію з різних ресурсів для її критичного аналізу, оцінки, відповідних